

juli 1793 fremkaldt ved, at den daværende Agersø-præst i samme avis havde foranstaltet en privat indsamling til fordel for sig selv (og andre), der var blevet ramt af haglskade den »rædselsfulde 17de juli kl. 5 aften!« Ejeren af Agersø fandt, at præstens rædselsfulde skildring for ham kunde have »de skadeligste følger til credits og velfærds spilde«.

Skønt man måske kunde tænke sig, at dr. Garboe som tidligere Agersø-præster stundom kan have udstødt et suk efter forløsning fra det lille søkald og den noget afstængte ø-verden til andre, videre eller større forhold, vidner Agersø-bogen dog kun om en inderlig kærlighed til de små øer, deres natur og beboere, og denne kærlighed er i høj grad med til at gøre Agersø-bogen, »denne verden i en nøddeskal«, som mottoet siger, til så tiltalende en læsning.

Holger Hjelholt.

Det slesvigske Spørgsmaals Historie.

Franz v. Jessen: Haandbog i det slesvigske Spørgsmaals Historie. 1900—1937. Udg. af Grænseforeningen. Reitzel 1938.

I tre store bind foreligger nu »Haandbog i det slesvigske Spørgsmaals Historie«, som en fortsættelse af »Haandbog i det nord-slesvigske Spørgsmaals Historie«, der udkom i 1901. Baade den gamle og den nye haandbog er redigeret af Franz v. Jessen, men af medarbejderstaben er der kun faa tilbage fra dengang.

Første bind omfatter tiden 1900—1918, andet bind 1918—20 og tredje bind gaar fra 1920 op til 1937, delt i to hovedafsnit, et meget omfattende om Nordslesvig og et noget mindre om Sydslesvig.

Første bind er nærmest at opfatte som en honnør til den gamle haandbog. De samme linier er fortsat, og indholdet har faaet en bredde, der ikke svarer til aktualiteten. De før krigen betydningsfulde statsborgerlige problemer har nu lykkeligvis kun ganske ringe praktisk interesse. Referaterne af rigs- og landdags-moderne optager en meget stor plads. Som historisk kildestof kan disse taler have en vis værdi, men hører næppe hjemme i en haandbog. Det maa i det hele taget forbyse, at man har valgt at følge de gamle principper, naar man betænker, at den gamle haandbog dels er udsolgt og dels forældet i indholdet, og i høj grad kunde trænge til en revision.

Andet bind omfatter de begivenhedsmættede genforeningsaar. Her er samlet officielle aktstykker, breve, aviscitater og dagbogs-

optegnelser samt en oversigt over afstemningsresultaterne i første og anden zone. Her er altsaa tale om en samling kildemateriale, og den, der gaar til haandbogen i haab om at faa en grundig, men let tilgængelig fremstilling af genforeningens historie, gaar forgæves. Det er forbundet med besvær at arbejde sig igennem de mange forskellige aktstykker, og det kan knibe at holde linierne fast, men det er ikke uinteressant læsning.

Som haandbog betragtet rummer tredje bind det mest værdifulde stof. Perioden efter 1920 er historisk nyland, men vi er nu kommet saa langt, at der kan skimtes linier i udviklingen, og tiden er inde til nærmere at studere denne udvikling. Karl Rasmussens bog: »Sønderjylland 1920—1935« betegner et første forsøg paa at give en samlet oversigt, men bogen er alene paa grund af det ringe omfang kun at betragte som en første orientering.

I haandbogen er der samlet en mængde konkrete oplysninger, og der er skabt et godt grundlag for det videre arbejde. Der indledes med en meget omfattende redegørelse for dansk lovgivnings indførelse i Sønderjylland. Det kan ikke undgaas, at lovreferater let kommer til at virke tørre, og der kunde sikkert være opnaaet en lettere tilgængelig fremstilling, hvis de enkelte love — saa vidt det var muligt — var blevet behandlet i sammenhæng med den almindelige udvikling paa det paagældende felt. Mange gentagelser og henvisninger kunde være sparet. Den samme indvending gælder det store statistiske afsnit. En fordeling af tabellerne efter den saglige sammenhæng vilde gøre det lettere at faa udbytte af de mange oplysninger.

Skoleforholdene er behandlet grundigt og godt; afsnittet om den kirkelige udvikling er derimod meget knapt, og bibliotekerne, hvis indsats i genforeningsarbejdet ikke maa undervurderes, er helt glemt. Et par ord om musæerne havde ogsaa været paa sin plads.

De politiske afsnit maatte gerne have været fyldigere, baade i omtalen af de to nationale lejre og af samspillet imellem dem.

Den finansielle og økonomiske udvikling har faaet en meget kyndig behandling, der giver god baggrund for forstaaelsen af de særlige sønderjydske forhold, og bærer vidnesbyrd om det dygtige og energiske opbygningsarbejde, der er foretaget paa trods af alle vanskeligheder. Det store udstyknings- og jordfordelingsarbejde behandles i et særligt afsnit, og det samme kunde i og for sig ogsaa samfærdselsmidlerne, der dog er radikalt forandrede siden 1920, fortjene.

Andet afsnit rummer mange værdifulde oplysninger om de

danske sydslesvigeres vilkaar baade før og efter nationalsocialismens magtovertagelse, og det slutter med en fremstilling af sprogforholdene i Mellemslesvig.

Der er gjort et stort arbejde for at samle stof til belysning af de forløbne 17 aar. Det er et første forsøg paa at trænge til bunds i denne tids forhold og vilkaar. Vel er man ikke kommet helt til bunds, men der er skabt et værdifuldt grundlag for alle, der søger oplysning om Sønderjylland af idag, og derfor maa dette pionerarbejde i høj grad anerkendes.

Troels Fink.

Oversigt over topografisk litteratur 1937.

Røret om skolernes undervisning i *hjemstavnslære* har, som det maatte ventes, fremkaldt en del litteratur, der enten direkte er beregnet paa denne undervisning eller som dog er af en saadan karakter, at indholdet helt eller delvist kan anvendes af de af folkeskolens lærere, der kommer til at beskæftige sig dermed. Flere løsninger er blevet forsøgt. En enkelt i spørgsmaalet særlig kyndig lærer har udarbejdet sin egen lærebog (L. Gotfredsen: *Rids af Gjentofte Kommunes Historie* — se oversigten for 1934). Enkelte steder har amtssamfundene udgivet større samlede arbejder om emnerne inden for deres virkekreds (Vejle Amt. En *Hjemstavnsbog*. 1934 — og den senere omtalte Ringkøbing Amt) og endelig er der under redaktion af H. V. Clausen og Hilmar Ødum i 1936 og 1937 udkommet 6 hefter af en serie »*Min Hjemstavn*« (Hirschsprungs forlag), som efterhaanden skal »dække« hele landet. Hidtil er udkommet: Bornholm, Midtsjælland, Nordvest- og Sydøst-Fyn, Nordslesvig og Randers-Djursland. De enkelte hefter indledes med egnens geologi, derefter følger plantevækst og dyreliv, hvorefter der fortsættes med selve egnshistorien gennem tidende og med omtale af de historiske levn. Til slut behandles egnens særlige aandshistorie. Denne opbygning er særdeles tiltalende og letter tilegnelsen af stoffet. De gennemsnitlig 100 sider store hefter synes velegnede til formaalet, idet der let kan bygges videre af de særligt interessede lærere med særstof fra de snævrere omraader.

En anden serieudgivelse, der vil have værdi for flere formaal, er »*Nationalmuseets blaa Bøger*« (Reitzel). Monografierne er skrevet af nationalmuseets embedsmænd og omhandler historiske minder rundt om i landet. Bøgerne er i et bekvemt lille format, der dog lader illustrationerne komme til deres ret, og de vil blive nærmere omtalt i det følgende.